

Viure de manera diferent

Jaume Castro, Responsable de la Comunitat de Sant'Egidio a Barcelona.

"L'actual model basat en la institucionalització dels ancians és equivocat i no ha funcionat, no és sostenible i ha deixat els ancians sols. Es tracta de canviar la cultura i la mentalitat perquè els ancians es quedin a casa."

Res no serà igual després de l'emergència del coronavirus. Molt probablement trobarem un món diferent al final d'aquesta crisi. No sabem com serà, però el confinament de la meitat de la població mundial deixarà una empremta que marcarà una època. Canviaran els nostres costums, però abans que res aquesta crisi ens ha comunicat el sentit del límit, ens ha revelat una consciència aïllada del bé comú i ens ha enviat un missatge: "hi ha alguna cosa en la nostra societat que va malament!". Ara ens ho diuen els malalts i els ancians, però ja ens ho van advertir els refugiats que han quedat abandonats a les fronteres, les persones que pateixen a causa de les guerres o els qui encara moren de gana al món. Ens va avisar el canvi climàtic, però continuem amb un consum desenfrenat. "Hem continuat impertorbables, pensant a mantenir-nos sans en un món malalt" - ens ha recordat el Papa Francisco.

Si volem apostar per un futur millor alguna cosa ha de canviar, aquesta pot ser una oportunitat. "No podem viure el present amb els seus desafiaments complexos i interconnectats sense buscar una visió oberta, sense una inspiració humanista planetària", deia Andrea Riccardi a Madrid el setembre passat a la trobada internacional Pau sense fronteres. La manca de solidaritat i unitat amb la qual el món s'ha enfrontat a la pandèmia mostra la ceguesa de l'individualisme i de l'egoisme nacional, i les conseqüències del no sentir-se part d'una mateixa família humana. Hem construït una societat pels interessos de pocs i hem estat devorats pel desig d'enriquir-se.

És urgent reaccionar i aquesta pandèmia ens ha imposat aturar-nos i començar de nou. Durant aquests dies el Secretari General de les Nacions Unides ha fet una crida per a un alto al foc global: “posin fi a la malaltia de la guerra i lluitin contra la malaltia que està devastant el nostre món”. Coneixent la realitat de molts conflictes Sant’Egidio ha après que la guerra és la mare de totes les pobreses, llança per terra els esforços dels sistemes sanitaris i agreuja encara més la situació dels més vulnerables. Un món sense guerra no és impossible i obre la porta a una altra cultura, la de la pau; a una altra economia, que descarta la inversió en armament; i sobretot obre la porta a la convivència i a una altra manera de viure més solidària.

Vivint l’experiència del coronavirus, tots podem reconèixer la nostra fragilitat en un món globalitzat. Si remem junts per construir un món millor prenem consciència que la nostra debilitat és l’individualisme i haver volgut construir un món oblidant-nos dels altres. Com reaccionarem? Més units i amb solidaritat. Hauria de ser així, comprenent el valor de la interconnexió amb els altres, el valor de la fraternitat universal i del treballar junts pel bé comú.

No es tracta d’una simple reforma, sinó d’un canvi de mentalitat profund que començant per un mateix ha d’arribar a cada barri, a cada país i a cada continent. Construir un teixit social partint de les necessitats dels més vulnerables, sense oblidar ningú, tampoc als ancians i els últims que han arribat a Europa, els refugiats. Si el grau d’humanitat d’una societat es mesura per la forma com es tracten ancians i estrangers, cal considerar com a essencials també la forma com els atenem i acollim.

“No es tracta d’una simple reforma,
sinó d’un canvi de mentalitat profund
que començant per un mateix
ha d’arribar a cada barri,
a cada país i a cada continent.”

Cura d'ancians i refugiats

Els ancians han estat els tristos protagonistes de la crisi del coronavirus. La meitat de les persones que han mort a Espanya en aquesta pandèmia són ancians que vivien a residències. Ha succeït una cosa semblant a d'altres països europeus. La majoria han mort aïllats, sense la possibilitat d'estar acompanyats per les seves persones estimades, invisibilitzats per una estructura sobrepasada i sense els mitjans per afrontar la pandèmia (mancada d'equips de protecció pels treballadors i els ancians i tests de detecció del virus, falta de recursos humans). Molts d'ells no han estat ni comptabilitzats com a malalts de Covid-19 a les estadístiques i s'ha evidenciat la falta de transparència. La generació que en bona mesura va esmortir el cop de la crisi del 2008 i va sostenir la família, ha estat delmada silenciosament. En les seves hores difícils i d'angoixa, aquests ancians no han pogut trobar l'afecte dels seus estimats ni l'atenció que mereixen.

No ha estat la primera vegada. Les onades de calor de l'estiu del 2003 es van emportar la vida de milers d'ancians a Europa en tres setmanes. Defugint la fragilitat hem construït una societat que separa i aïlla els vulnerables. Amb la institucionalització dels més fràgils, prioritzant una suposada eficàcia, s'ha construït un sistema d'atenció poc respectuós amb la dignitat dels ancians. Les residències són més costoses i la vida ingrata, perquè estan més sols. Ho sabíem, però la incapacitat per salvaguardar la dignitat i la vida dels febles durant la pandèmia, especialment a les residències, ho ha revelat dolorosament.

Davant del col·lapse i la massacre que s'ha produït a les residències ja es planteja una reforma del sistema. No ha arribat l'hora de canviar el nostre model de societat i trencar amb la idea de l'apartheid que representa la institucionalització dels ancians? Construir una societat en la qual la benedicció d'una llarga vida no es converteixi en una maledicció d'un final miserable no és difícil d'imaginar. Portar als ancians a una residència no hauria de ser a l'horitzó: existeixen alternatives. La voluntat dels ancians és clara i cal escoltar-los. Com demana María en una carta publicada per la Comunitat de Sant'Egidio: "Ajudeu-me a mi i a tots els ancians a quedar-nos a casa i a morir entre les nostres coses. Potser viuré més, segurament viuré millor".

No ha arribat l'hora
de canviar el nostre model de societat
i trencar amb la idea de l'apartheid
que representa la institucionalització
dels ancians?

Per a qui és autosuficient o té petits problemes de salut o de dependència la residència no serveix. Els ancians poden quedar-se a casa construint xarxes de solidaritat i proximitat perquè estiguin acompanyats, desenvolupant l'assistència domiciliària i l'assistència sanitària al domicili quan sigui necessari. El co-housing, convivències i altres fórmules que ja estan en funcionament han de generalitzar-se. El model actual basat en la institucionalització dels ancians és equivocat i no ha funcionat, no és sostenible i ha deixat als ancians sols. Es tracta de canviar la cultura i la mentalitat perquè els ancians es quedin a casa. Cal una resposta política perquè les institucions posin a disposició els ajuts econòmics i serveis necessaris i persones que els cuidin.

La major part dels ancians dependents que viuen a casa són atesos per “nous europeus”, molts d'ells llatinoamericans. Es calcula que a Espanya hi ha unes 200.000 dones immigrants, un terç de les treballadores de la llar, que estan treballant sense contracte o estan en una situació irregular. Es tracta majoritàriament de dones que s'ocupen de l'atenció dels ancians a les cases i a les residències. Segurament la crisi del coronavirus assenyala l'error de no haver-se preocupat de la seva protecció. A més, a l'estat espanyol hi ha més de 600.000 immigrants irregulars, encara que durant aquest confinament estem veient com els nostres camps no poden ser atesos per la falta dels temporers que venien de l'estranger. La crisi del coronavirus pot ser una oportunitat per regularitzar els immigrants amb permisos de residència temporal per assegurar la salut de tots i l'equilibri social del país. Aquests estrangers són fonamentals pel sector agrícola i els serveis a les persones.

Ningú no se salva sol

Mai com durant els darrers anys no es van alçar tants murs i els països europeus i els Estats Units han deixat milers de refugiats a les seves fronteres, però com ha afirmat el Papa Francesc: “Les fronteres cauen, els murs s’esfondren i tots els discursos integristes es dissolen davant una presència gairebé imperceptible que manifesta la fragilitat de la qual estem fets”. Si alguna cosa hem pogut aprendre és que ningú no se salva sol i fa falta retrobar-se amb una cultura de l’acollida i del diàleg per construir una “civilització de la convivència”.

Hem d’aprendre a viure d’una manera diferent. A través de tot aquest malestar, s’imposa una certesa: una societat que deixa morir els ancians i no acull l’estranger no té futur. El tracte que els dispensem revelarà la humanitat i la qualitat del nou món que construïm.

*Sant’Egidio és una comunitat cristiana que va néixer el 1968, fundada per Andrea Riccardi a Roma. Present a més de 70 països dedica una atenció especial a les perifèries i els perifèrics. Continua des de 1986 l’“esperit d’Assís” organitzant les trobades internacionals per la pau. Ha participat a diversos processos de pau com a Moçambic (1992) o recentment en la República Centrafricana i Sud Sudan. **L’oració, els pobres i la pau** són els seus referents fonamentals. (www.santegidio.org).*